

שול"ת

קונטרס

דפידשנו

על סדר הדף היומי

קובץ ביאורים והערות על סדר הדף היומי שנתלכנו
בלימוד בצוותא על ידי

הר"ד זלמן חיים הומינר הי"ו
והבה"ח יוסף יצחק גולדשטיין הי"ו

יוצא לאור ע"י
ארגון שיעורי תורה שע"י קהילת קרעטשניף

גליון יד פרשת תצוה - פורים חודש אדר שנת ה'תשפ"א לפ"ק

פסחים צ.-צו:

קוראים המעוניינים להצטרף לרשימת תפוצה
במייל ניתן לפנות לכתובת המייל

sh0533132203@gmail.com

לתרומות ולהנצחות וכן בכל ענייני הגיליון ניתן
לפנות

להר"ר זלמן חיים הומינר בפל'

053-3132203

בברכה מערכת דפירשנו

נ.ב. הביאורים והערות נכתבו תוך כדי לימוד ואפשר ונפלו טעויות ולכן
נבקש מכל מי שיש לו הערות או הארות אם יוכל לשלוח בכתב לכתובת מייל

sh0533132203@gmail.com

דף צ ע"א

קצו. בגמ' אמר אביי אי לאו
דאוקמיה ר' אושעיא וכו'. היינו
 דבא לתריץ איך יצאו המעות
 לחולין וזה הוא מתריץ כר'
 אושעיא דאפי' הפסח משייר בו
 איניש לעצמו וכ"ש במעות
 שהקדיש משייר איניש, ולכן
 יצאו המעות לחולין דקדושתם
 חל על הפסח דמשייר איניש
 למכור חלק בו, רק דבתחילת
 דבריו אמר אביי דאי לאו היה
 אומר כן ר' אושעיא היה מוקים
 שם בההיא דאתנן בקדשים
 קלים וכו' יוסי דבפסח הוא סובר
 דלא משייר איניש, וכאן היה
 מתריץ כרבי דבמעות ודאי
 משייר איניש המפרישם
 אפשרות לתתם במתת חולין
 לבעל הפסח.

קצו. בגמ' עופות שאין המום פוסל
בהם אינו דין שאין אתנן
ומחיר חל עליהן. היינו דאפי'
 דעכשיו מיירי בעופות חולין
 ובחולין מה שייד בו מום פוסל,
 מ"מ מכך דאפשר עכשיו
 להקדישם במומם ואין זה פסול
 בו דהא לא נאמר תמות וזכרות

בעופות, א"כ כ"ש שלא יהיו
 אתנן ומחיר חל עליהן, לכך ת"ל
 לכל נדר לרבות את העופות.

קצה. במשנה זב שראה שתי ראיות
שוחטין עליו בשביעי ראה
שלש שוחטין עליו בשמיני
שלו. היינו דבראה שתי ראיות
 יש לו רק דין טומאת שבעה
 אבל קרבן אינו טעון, ולכך
 שוחטין עליו בשביעי דכבר יצא
 מכלל טומאה, אבל בראה שלש
 אפי' דמכלל טומאה יצא
 בשביעי מ"מ הוא טעון עדיין
 קרבן ולכך רק בשמיני שוחטין
 עליו. אבל עיין רש"י בד"ה
 שוחטין עליו שכתב דאפי' בלא
 הביא הקרבן שוחטין עליו
 בשמיני שלו משמע דאין צריך
 להמתין לקרבן ויכול לשחוט גם
 בלעדיו, וא"כ קשה למה בשביעי
 לא נשחוט עליו ג"כ, ועוד יותר
 קשה דעיין בשפת אמת דהקשה
 לרש"י שם למה כתב דמביאה
 את הקרבן לאחר מכן דמשמע
 דאם לא הביאה לא יצא בפסח,
 דהרי מחוסר כיפורים דחי עשה
 דהשלמה ואפי' בלא הביאה
 כלל, וא"כ יותר משמע דכלל

אין צריך להביאה ולמה לא נשחוט כבר בשביעי שלו. והביאור הוא דמ"מ ראוי לקרבן בעינן וקודם שמיני גם אם רצה אינו יכול להביא קרבן ולכך א"א לשחוט עליו, ובאמת מרש"י משמע דאם לא הביא קרבנו לכל הפחות אחר שחיטת הפסח דאז הוא ראוי לאכול מן הפסח לא יצא ידי חובתו בפסח, דהיינו דאפי' בראוי להביא לבד גם לא די, ומשא"כ בשביעי אינו יכול להביאה גם אם רוצה ולכך אין שוחטין עליו.

דף צ ע"ב

קצו. בגמ' והזבה שוחטין עליה בשביעי שלה וכו' אימא בשמיני פשיטא מהו דתימא וכו'. היינו דעכשיו אומרת הגמ' דהחידוש דבשמיני שוחטין עליה דמחסרא כפרה וקמ"ל כדרכ שמעיה. ולכאורה קשה דהא חידוש זה כבר למדנו לעיל לגבי זב שראה שלש ראיות ולמה לנו לחדש כן עוד בזבה, ואלא מאי אפשר לומר דשם בזב יש לבאר כבהו"א דבזב שראה ב' ראיות ששוחטין עליו בשביעי מיירי

בטביל, ובראה שלש החידוש דגם במחוסר כפרה שוחטין עליו, דהרי אין ק"ו מראה ב' ראיות דשם מיירי בטביל והוא אינו חמור משמיני של הזב שראה שלש, וממילא חידושו של רב שמעיה נלמד בזבה. אבל א"כ הוא דלא כמסקנת הגמ' לעיל דאמרו דאין ראייה דמיירי בטביל. ועיין בתוד"ה בשמיני דנראה דהקשה לו כן דאם בזבה נלמד חידושו של רב שמעיה מה נלמד בזב שראה שלש, ואולי לכן כתב שם דלעיל בזב ששוחטין עליו בשמיני אין להקשות פשיטא, דשם יש לומר דאגב רישא נקט לה ובאמת אינו מחדש כלום. וא"כ אפשר לבאר כאן הגמ' כהמסקנא דלעיל שבזב שראה ב' ראיות אין מוכרח דמיירי בטביל, רק דאין זה לגמרי כדלעיל דהא שם אמרו דכן בא לחדש כדרכ שמעיה, ועכשיו מוכרחים לומר דאגב רישא נקט לה ולא לחדש שום דבר בא.

דף צא ע"א

קצו. בגמ' אבל לפנים מחומת בית פאגי שוחטין עליו בפני עצמו מ"ט אפשר דאמטו ליה ואכיל.
 היינו דידעינן דבאמת יש אפשרות כזו דיתנו להכנים לו, אבל אם ספק הוא לכאורה אין לשחוט עליו דהרי בספק כהמפקח את הגל וכדומה אמרו דאין שוחטין. ובאמת ביש אפשרות להכנים גם בלא הבטיחותו לצאת מותר לשחוט עליו.

קצח. במשנה אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה. נראה דהמשנה לעיל שאמרה דעל כולן דהיינו אונן והמפקח וכו' אין שוחטין עליהן בפני עצמן, הוא סוברת כר' יוסי דרק עליהם אסור בפני עצמן, משמע דבסתם יחיד כן שוחטין עליו בפני עצמו, והיינו דלא חיישינן לנותר, ומשא"כ ר' יהודה סבר דאסור לשחוט ליחיד בכל אופן.

קצט. בגמ' ולר' יוסי ממאי דלהכי דקאמר ר"ש דילמא בדקאמר ר' יהודה. צריך ביאור מה קושיא היא זו, הרי בכל הש"ס דבר פשוט הוא דנחלקו האמוראים

מה למידים ממה, ולמה כאן הקשו יותר מכוליה ש"ס ממאי דלהכי הוא דאתא. ועיין ברש"י שכבר הקשה לו כן ותירץ דהגמ' מיהדר לפרש שיטת ר' יוסי ולכך הקשו כן, ועוד נראה לפרש דמשום דלר' יהודה למידים שני הדרשות לכן קשה על ר' יוסי ממאי דלהכי הוא דאתא ולמה אינו סובר כר' יהודה דלמד שניהם.

ר. בגמ' לא נשים ועבדים וקטנים נשים ועבדים משום תפלות קטנים ועבדים משום פריצותא.
 מכאן נראה דבנשים וקטנים אין איסור לעשות חבורה יחד, דהא לא כתיב בה טעם לאסור, ואפשר דלכך כתיב במשנה עבדים באמצע לומר דהם אסורים גם עם אלו וגם עם אלו, אבל נשים וקטנים באמת מותרים יחד.

רא. בתוד"ה שהיה טמא בסו"ד שכל הטומאות כשעת מציאתן.
 היינו דלכן הוא טמא מתחילתו דאמרינן שכך היה קודם וכשעת מציאתן. ועיין בנודע ביהודה שהקשה דמה שאומרים כלל זה הוא רק לחומרא, ואיך כאן

עבדינן ע"פ כלל זה קולא, דהרי הפסח שני שלו אפשר דאינו צריך להקריבו ובכך מכנים חולין לעזרה. ועיין בחת"ס שתירץ דהחומרא כאן הוא לגבי פסח ראשון שפוסלים אותו, ואפי' דאח"כ קולא יוצא מזה מ"מ מתחילה מחמירים עליו לפוסלו.

דף צא ע"ב

רב. בגמ' מיעט רחמנא בשני וכו' ממאי קממעט ליה אי מחיוב וכו'. צריך ביאור דלמה לא נאמר דלכך מיעטה רחמנא מיעוט אחר מיעוט לרבות, דבאמת נשים כן חייבות, ומה דכלל כתב איש אפשר לדרשא אחרנא הוא דאתא. וצ"ע מתי אומרים דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

רג. בגמ' אלא אימא בשני רשות ובראשון חובה ודוחה את השבת כמאן כר' יהודה. היינו דא"א לומר דכר"ש הוא סובר דאפי' טפילה אין עושין נשים לפסח שני ומ"מ מותר לעשות אם רוצה והיינו רשות, דאם כר"ש הוא סובר איסור ממש יש

בלעשות פסח שני לאשה, דהא מכנים בכך חולין לעזרה.
 רד. בגמ' אילימא אפסח פסח כל שבעה מי איכא ואלא אמצה ומרור. קשה דאם כל המח' עולה על מצה ומרור למה כתיב כאן כלל פסח, ואפי' דלמסקנת הגמ' מתורין דחלק עולה על מצה ומרור אבל ר"ש כן חולק על פסח, מ"מ למה בהו"א לא הקשו כן בגמ'. ויש לומר כדמתרין תוס' בהרבה מקומות דעדיף מיניה הקשו כבר וממילא כבר מתורין למסקנא גם קושיא זו.

דף צב ע"א

רה. בגמ' מחלוקת בערל נכרי דב"ה סברי גזירא שמא יטמא לשנה הבאה וכו' אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל. צריך ביאור דאם לב"ה כל האיסור הוא גזירה על ערל נכרי ומשום טומאה, למה נקט כל הפורש מן הערלה דמשמע דבערלה תליא מילתא, והא אין הגזירה משום פרישת הערלה אלא משום חשש טומאה לשנה הבאה, ובאמת בישראל הפורש מן

הערלה לא גזרו, וא"כ היה להם לומר הגר שנתגייר כפורש מן הקבר, ולמה להם להזכיר ערלה כלל, וצ"ע.

רז. בגמ' אמר רבא ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת אונן וכו' לא העמידו. צריך ביאור מה הטעם באמת דבחלק העמידו במקום כרת ובאחרים לא העמידו, ובפרט בפסח עצמו צריך ביאור דהא לעיל אמרו דלגבי פסח לא העמידו דבריהן במקום כרת, ועכשיו לגבי ערל דמירי בפסח כן העמידו. ועיין במאירי דביאר דבמקום שיש חשש שיבואו לעבור על איסור דאורייתא היא דהעמידו דבריהן אפי' במקום כרת, דבערל חיישינן שיבוא לשנה הבאה לעשות הפסח בטומאה שהוא אסור מדאורייתא, וכן בהזאה ואיזמל החשש הוא שיבוא למלטל ד' אמות ברה"ר שגם הוא אסור מדאורייתא, אבל במקום שאין חשש שיעברו על דאורייתא לא העמידו דבריהן במקום כרת, ולכן באונן ומצורע שאין בהם שום חשש דאורייתא לא העמידו

דבריהן במקום כרת, וגם בבית הפרס כיון דהחשש הוא חשש רחוק וספק ספיקא הוא לכן לא העמידו בו דבריהן במקום כרת. רז. ברש"י ד"ה מחלוקת בערל נכרי בא"ד אי אמרת נגזר לא מייתי לעולם פסח. עיין לעיל ברש"י (צ. ד"ה שוחטין עליו) דכתב דזב שראה שלש ראיות שוחטין עליו בשמיני שלו אפי' אם לא הביא קרבנו כבר רק דבעינן להביאה אח"כ, והקשה שם השפת אמת דלכאורה גם אם לא הביא קרבנו כלל יש לו לצאת ידי חובתו בפסח דהא מחוסר כיפורים דחי עשה דהשלמה. ונראה דמכאן יש לתרץ שיטת רש"י דכן בעינן להביאה אח"כ, דאם אין צריך להביאה למה כאן לא גזרו על גר שרק בשמיני יהא ראוי להביא פסח, הרי אפי' דבמציאות לא יביא קרבן דהרי אינו מחוייב בה, מ"מ ראוי להביאה הוא ודי בכך כדי שיוכל לעשות הפסח, אלא משמע דכן בעינן להביאה אח"כ ולכן בגר לא גזרו שיביא בשמיני דממילא הוא אינו יכול להביא קרבן

ובראוי לא די לעשות הפסח, ואם נצרכו בקרבן לא יביא פסח לעולם.

רח. בתוד"ה אבל ערל ישראל בא"ד
לא מצינו בשום מקום טבילה
בישראל שמל אפי' מדרבנן.
ואולי יש לומר דמיירי כאן
בטבילת עזרא דחיישין
להוצאת זרע בשעת המילה.

פרק ט

רי. במשנה א"כ למה נאמר טמא

או שהיה בדרך רחוקה שאלו
פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת. וביאר רש"י דמה
דאמרה המשנה א"כ וכו' כך
פירושו, דאם גם בשגג ונאנס
דינם שעושין בשני למה אידכר
רחמנא אונם של דרך רחוקה
יותר מאונם אחרינא הרי שניהם
דינם שזה. אבל עיין במה
שביאר לגבי מה דאמרו דאלו
פטורים מהכרת דפטורים מיירי
בין בטמא ושהיה בדרך רחוקה
ובין בשוגג ונאנס, וא"כ קשה
מה תירצה המשנה, הרי אם
קושייתה היתה מה נשתנה דין
זה שהיה בדרך רחוקה לסתם
נאנס הרי לא תירצה כלל
דעדיין שזה דינם ולמה אידכר
רחמנא היה בדרך רחוקה.

דף צב ע"ב

רט. בתוד"ה בודקין לעושי פסח
בא"ד ואומר ר"י דהאי דקאמר
הכא במקום כרת היינו וכו'.
היינו דר"י מחדש דמה שלא
העמידו כאן במקום כרת הוא
משום דהיה כאן שני צדדים של
כרת, דהעושה פסח בטומאה
הוא בכרת ומצד שני מי שאינו
עושה כלל פסח גם הוא בכרת,
ולכן לא העמידו דבריהן דעדיף
שיעבור ויעשה פסח ולא יהא לו
כרת ודאי של מי שאינו עושה
פסח, ואפי' דבעושה בטומאה
גם יש כרת דהא חשש רחוק
הוא שיש כאן עצמות, ומשא"כ
באוכלי תרומה דהאוכלם
בטומאה חייב מיתה ומצד שני
אם אינו אוכלו אינו חייב מיתה,

ובאמת לפי מסקנת הגמ' דלכו"ע בסיפא מה דכתיב ולא עשה בראשון דמיירי במזיד ולא באנוס, א"כ נראה לפרש קושיית המשנה על מזיד דאם גם מזיד דינו שעושה בשני א"כ למה נאמר טמא ושהיה בדרך רחוקה דווקא, וזה תירצה דנשתנה מזיד שהוא בכרת ומשא"כ טמא ושהיה בדרך רחוקה דפטורין, אבל לרש"י דביאר כנ"ל קשה. והיה אפשר לומר דבאמת גם רש"י מודה דצריך לפרשו כמו שאמרנו ולכן כתב בד"ה ואלו חייבין מפרש בגמ', רק דמתחילה רצה לבאר המשנה כבהו"א, ואפי' דהוא קשה כנ"ל, מ"מ זהו כבר קושיית רב אשי דאמר מתניתין נמי דייקא ולכן לא אמר בה רש"י מידי, ובאמת למסקנא פירושו כמו שאמרנו. אבל עיין ברש"י בד"ה ור' נחמן דשם הקשה רש"י למה לא אמר ר"נ מנא אמינא לה מהא דהקשו במשנה א"כ למה נאמר וכו', ולכאורה אם יבאר כמו שאמרנו מה הקושיא כלל הרי הקושיא היא על מזיד ומה ראייה יש

מכאן לר"נ, ומכך דהקשה כן משמע דעדיין סובר דקושיית המשנה היא על נאנס ושגג, וא"כ חוזרת הקושיא למקומה דמה תירצה המשנה על קושייתה לפירושו של רש"י. ופשוט גם דלפי מה שביארנו לא יקשה מה דהקשה רש"י כלל דהא לדברינו אין ראייה לר"נ כלל דהא הקושיא על מזיד הוא, וצ"ע. ועיין דיש המגיה דבקצת פירושי רש"י לא גרסין הקושיא שם ולפי זה יש כן לתרץ כדתירצנו לעיל דגם רש"י מפרש למסקנת הגמ' כדפירשנו.

דף צג ע"א

ריא. בגמ' מה טמא שספק בידו לעשות וכו' ור"נ אמר לך ר"ע למעמיה דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שריץ. היינו דרב ששת הבין דספק בידו לעשות היינו כדפירש רש"י דאי לאו דדחייה רחמנא היה בידו לעשות, ולכן כמו ששם אינו עושה כך בדרך רחוקה אין לו לעשות, היינו דמיירי אפי' בשישי לטומאתו דלערב אינו יכול לאכול, מ"מ הוא נקרא ספק

בידו דבלא האיסור היה ספק בידו, אבל ר"נ הבין דספק בידו לעשות היינו בשביעי לטומאתו דחזי למיכל לאורתא ולכן שייך בו לשחוט ולזרוק כשהוא עדיין טמא, דהא לערב יכול כבר לאכול, ולכך לר"ע דסובר דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אפי' דבידו לעשות אין שוחטין ואינו עושה, אבל ר"נ גופיה דסובר דשוחטין וזורקין על טמא שרץ באמת כן עושה, ולכן גם בדרך רחוקה אם רוצה לעשות עושה.

ריב. בגמ' טמא למא נאמר דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה וכו' לפוטרו מן הכרת וכמ"ד הורצה. צריך ביאור דכאן כתיב דנאמר טמא כדי לומר דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה, ואח"כ כתיב דמכאן ראייה למ"ד הורצה דהוא ר"נ מהא דכתיב בדרך רחוקה בא לפוטרו מן הכרת, דאם כרב ששת בעינן לומר גם בו דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה בא הכתוב לחדש, דהרי לא הורצה סבירא ליה והיינו דא"א למיעבד גם אם הוא רוצה, וא"כ לכאורה

קשה דהא לעיל אמרנו דלר"נ טמא אם רצה לעשות עושה וכמו מי שהיה בדרך רחוקה דגם עושה אם רצה, דהא לדעתו שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ואם כר"נ סברה הבריייתא איך כתיב כאן דהטמא לא שבקינן ליה למיעבד. ועיין בתוד"ה דאי בעי דכתב דלמ"ד הורצה טמא דקרא מיירי בשאינו יכול לאכול בלילה דהיינו בשישי לטומאתו, והיינו דלא כמו שאמרנו לעיל דבטמא עושה אם רצה דמיירי בטמא שאינו יכול לאכול דא"א לו כלל לעשות דהוא אינו ראוי לאכילתו. ולפי זה ניחא הקושיא כאן דבאמת אם רצה למיעבד לא שבקינן ליה, רק דקשה כלל מניין לו לתוס' דבאמת לר"נ מיירי בטמא בשישי לטומאתו דלא שבקינן ליה, דהא לכאורה מהגמ' לעיל משמע דלר"נ גם בטמא שבקינן ליה דהא גם בו כתיב ולא עשה דמשמע דאם רוצה עושה, ואם כמו שפירשנו דבשביעי לטומאתו איירי דשבקינן ליה ניחא הגמ' לעיל אבל לביאור התוס' קשה, וצ"ע.

ריג. ברש"י ד"ה אי נמי קרבן בא"ד
 וזה בלשון אי דרשין ליה ולא
 קאי אדלעיל מיניה. נראה ד'כי'
 שהוא בלשון אי יש לדורשו בב'
 אופנים, או שהוא דבר חדש כמו
 כי יקרא דהיינו אם יקרא, וכך
 דרשין אותו כאן, וזהו דאמר
 רש"י ולא קאי אדלעיל, ויש עוד
 אפשרות דאי הוא המשך
 אדלעיל והיינו דחייב כך וכך אם
 יעשה כך וכך, וזה פירש רש"י
 לקמן לשיטת ר' חנניא, דשם
 כתב רש"י דגם הוא סבר כרבי
 דכי בלשון אי דרשין, ומ"מ שם
 הוא כן קאי אדלעיל ופירושו
 דנכרתה אם קרבן ה' לא הקריב
 במועדו בשני.

ריד. בתוד"ה אלא למה בא"ד ונראה
לרשב"א דטמא ודרך רחוקה
איצטריך למיכתב וכו'. צריך
 ביאור דהא בברייתא כתבו
 טעם אחר למה נאמר טמא
 ודרך רחוקה ואין זה כהברייתא.
 ועיין מהרש"א דתירץ דזה ודאי
 דר' יהודה אינו סובר
 כהברייתא, דהא לגבי שוחטין
 וזורקין על טמא שרץ שסוברת
 הברייתא חולק ר"י דאין שוחטין
 וזורקין, וממילא לא קשה מידי

דגם בטעם למה נאמרו דיחלוק
 ר"י על הברייתא. אבל עיין שם
 שכתב דמ"מ דוחק הוא דהא
 לגבי שוחטין וזורקין מצינו בזה
 מח' תנאים, אבל לגבי דין דרך
 רחוקה לא מצינו מי שסובר
 כר"י דבעינן לבוא בשעת
 אכילה, וא"כ עדיין קשה מה
 שהוא חולק על הברייתא.

דף צג ע"ב

רטו. במשנה ר"א אומר מאיסקופת
העזרה ולחויץ. צריך ביאור למה
 באמת מיעטה תורה אדם שאינו
 בתוך העזרה מלעשות הפסח,
 דבשלמא טמא ניחא דפטור
 שהוא אינו חזי לאכילת פסח,
 אבל מי שהוא חוץ לעזרה למה
 יהא פטור והא הוא חזי לאכילת
 פסח דהרי הפסח אוכלים בכל
 ירושלים, ובפרט קשה לרב
 ששת שהוזכר לעיל (צב:) דסבר
 דאפי' אם רצה לא שבקינן ליה
 למיעבד פסח, והא אין סברא
 כלל לאסור עליו לעשות הפסח,
 ובאמת זה לא קשה דהא לעיל
 למד רב ששת דבריו מדברי
 ר"ע ומשמע דסובר כמותו דרק
 מן המודיעים ולחויץ הוי דרך

רחוקה, אבל בלא רב ששת עדיין קשה למה כלל יהא פטור, וצ"ע.

רטז. בתוד"ה רב יהודה אמר בא"ד ועוד דאליבא דר"ע קיימינן דאית ליה תחומין דאורייתא. היינו דהיות ולר"ע ממילא אסור אחר השקיעה ללכת חוץ לתחום שבת, א"כ מוכרחים גם לר"י להגיע סמוך לתחום בשקיעה, והוא כמעט כזמנו של עולא דבעינן בזמן שחיטה דהא עד השקיעה זמן שחיטה הוא.

דף צד ע"א

ריז. בגמ' מעלות השחר עד הנץ החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ה' מילין נמצא עוביו של רקיע אחד מו' ביום. היינו דרבא סבר דמעלות השחר עד הנץ החמה יש קרוב לב' שעות וממילא הוא כזמן של אחד מששה ביום, והיות ובמשך כל היום דהיינו מהנץ עד השקיעה מהלכת חמה את כל העולם, והעולם אמרנו דהוא שש אלף פרסאות, א"כ מן עלות עד הנץ שה' מילין מהלכים בה דהיינו אחד מששה מן היום

עולה דגם החמה מהלכת באותו זמן אחד מששה שמהלכת ביום דהיינו אלף פרסאות, וא"כ הוא עביו של רקיע דהחמה מהלכת בכל הרקיע מעלות השחר עד הנץ החמה.

ריח. בגמ' אמר לך אנא ביממא הוא דאמרי ורבנן הוא דקא טעי דקא חשבן דקדמא וחשובא. היינו דר' יוחנן רק אמר די' פרסאות מהלך אדם ביום ולא חילק כמה מעלות עד הנץ וכדומה, ורבנן דאמרי דה' מילין מהלכים מעלות עד הנץ טעו, דהיו הולכים קצת קודם עלות מיל אחד ולכן יצא שהלכו עד הנץ ה' מילין, וכן טעו בחשובא, אבל האמת הוא דרק ד' מילין הוא דהולכים בזמן זה וכהברייתא דר' יהודה.

ריט. בגמ' לימא תהוי תיובתא דר' חנינא לא ויאיצו שאני. אבל קשה דהא הוא אמר דהמקום הזה הוא מהלך של ה' מילין ולא אמר דהוא דווקא בריצה, ובשלמא על המלאכים יש לומר דויאיצו ולכן הספיקו ה' מילין, אבל על מה שראה ר' חנינא משמע דכך הוא הילוך מקום זה.

משמים לארץ, ואם האוקינוס הוא גדול הרבה ואינו נכלל בשליש ימים, א"כ הוי המרחק ממזרח למערב של כמה אלפי שנים שהרי אין מספר לכוכבים שאנו רואים, וא"כ איך אמרו לקמן דמשמים לארץ רק ה' מאות שנה ואין זה כממזרח למערב. אבל קשה דאפשר הגמ' לעיל דאמרה דה' מאות שנה משמים לארץ היא לא סבירא לה כבמס' תמיד, וסברה דממזרח למערב הוא מרחק גדול יותר ממרחק שמים לארץ, וצ"ע.

דף צד ע"ב

רכב. בגמ' חכמי ישראל אומרים גלגל קבוע ומזלות חוזרין. היינו כדפירש רש"י דהגלגל הוא כמין אופן שהוא קבוע ואינו מתגלגל רק שהמזלות שסביבו הם חוזרין, דהיינו שכשמגיע זמנם שמגיע חמה למקומם הם הולכות קצת ממקומם ומשמישים את החמה, ואח"כ מוליכות את החמה קצת לעבר חבירם, ואז חוזרות שוב למקומם הקבוע, ולכן א"א שיהא עגלה בדרום

והביאור הוא דזה אמר ר' חנינא דאמת דמקום זה מהלך ה' מילין הוא, אבל בסתם א"א להספיק ללכת כולו מעלות עד הנץ, דהא בזמן זה רק ד' מילין מספיקים בו, רק דכאן דויאיצו המלאכים לכן הספיקו ה' בזמן של ד' והיינו מעלות עד הנץ.

רכ. בתוד"ה כל הישוב, הך פליגא וכו' דא"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלושה כוכבים. עיין בשפת אמת דכבר תירץ קושיא זו דאם הכדור הוא עגול ודאי היה להיות ברקיע יותר משלושה, דאפשר דהכדור הוא עומד במרכזו החלל ולכן רואים ממנו גם הכוכבים שמסביבותיו דהא בעיגול אפשר לראות לכל הצדדים. ובאמת דברי התוס' ניהא רק אם אין העולם עגול דלכן לא שייך לראות כוכבים שאינם כנגדו.

רכא. שם בא"ד ואפי' אם נאמר דאין ים אוקינוס וכו' מ"מ פליג אדאמרינן לקמן מן הארץ עד לרקיע ה' מאות שנה וכו'. היינו דלקמן הביא תוס' ממס' תמיד דכמו המרחק ממזרח למערב של כדור הארץ כך המרחק

ועקרב בצפון, דהא קבועים מקומם בצד השני ורק קצת הולכות ממקומם ואין פעם שהולכות הרבה עד לצד השני. אבל חכמי עכו"ם שאמרו שהגלגל כולו מתגלגל עם המזלות שעליו יקשה להם למה לא מצינו שעגלה בדרום ועקרב בצפון.

רבנן. בגמ' ודילמא כבוצינא דריחא אי נמי כצינורא דדשא. היינו דאפשר דהגלגל הוא מסובב רק את החמה ולא את המזלות, ויש בה ב' אפשרויות או דהגלגל ובתוכו החמה נמצא בתוך המזלות דהיינו שהמזלות הם סביבותיו, ואז רק הוא מתגלגל עם החמה כהברזל התחוב בנקב אבל המזלות שסביבותיו במקומם הם עומדים ולכן לא מצינו עגלה בדרום וכו', או דהגלגל הוא מסביב למזלות ומוליך החמה עמו, אבל המזלות מתוכו קבועים במקומם, והוא כמו שאם היו מסובבים משקוף הדלת על ציר הדלת אין זה מסובב הדלת אלא הדלת היה נשאר במקומו.

רבד. בגמ' וחכמי עכו"ם אומרים בים חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הקרקע וכו' שביום מעיינות צוננין ובלילה רותחין. היינו שאם אומרים דאין העולם עגול פשוט הוא שבלילה למטה מן הקרקע הוא ולכן מעיינות רותחין, ואפי' אם אומרים דהעולם כן עגול גם מבואר, דהא בלילה הוא למטה מן הקרקע, ואפי' דיש מקומות שבזמן זה הוא למעלה מן הקרקע דהא עגול הוא, מ"מ לא קשה מידי דהרי במקומות אלו באותה שעה הוי יום ולכן הוא למעלה מן הקרקע ולמטה מן הרקיע.

רבנן. בתוד"ה מעולם בא"ד וי"ב מזלות לעולם וכו' וכשהא' עולה שכנגדו שוקע והכא' אמר שאין זזים ממקומן. היינו דאפי' דגם כאן פירש רש"י דהם כן קצת זזים ממקומן ומוליכות את החמה עד חבירם וחוזרות למקומם, מ"מ שם כתוב דהא' עולה השני שוקע דמשמע דמקיפים עיגול שלם ודלא כעגלה ועקרב כאן.

דף צה ע"א

רבו. בגמ' איסי בן יהודה אומר יעשו אותו במצוות שבגופו הכתוב מדבר. היינו דאיסי אינו חולק על ת"ק בדין דהא גם לאיסי מיירי במצוות שבגופו, וגם הוא לכאורה מודה דמצוות שעל גופו כגון דעל מצות ומרורים יאכלוהו דחייבים בהם דהא כתיב כן בהדיא, רק דהוא חולק אם בעינן עוד ללמוד מועצם לא ישברו בו למעט אלו שאינם בגופו, דהוא סבר דהיות וכתיב בהדיא על מצות ומרורים דהם מצוות שעל גופו א"כ מוכרח דיעשו אותו למעט מצוות שלא על גופו כלל בא, ומה דלת"ק כן בעינן ללמוד מועצם לא ישברו הוא משום דהוא סבר דיש כאן פרט וכלל דחכלל בא להוסיף על הפרט, ולכך בעינן עוד לימוד למעט מצוות שלא על גופו.

רבו. בגמ' מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר מהדרינן ליה. צריך ביאור מאי קסברי רבנן, דאם הם סוברים דאין שוחטין על היחיד כלל למה אמרו דכמה

דאפשר מהדרינן ליה דמשמע דבדיעבד כן שוחטין על היחיד, ואם רק בדיעבד סבירא ליה דאין שוחטין איך שייך לומר כן הרי עכשיו למדו מיעשו אותו דאסור לשחוט על היחיד ומניין לו דרך לכתחילה הוא, וצ"ע.

רבה. בגמ' דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר וכו' דדמי ליה דהאי אינו לוקה וכו'. בספרים אחרים לא גרסו כן, אבל צריך ביאור דמ"מ לפי זה שהם דומים מה הקושיא איפוך אנא, דהרי סברא הוא שדווקא הם נרבה ונמעט משום דדומים הם, וצ"ע.

רבט. ברש"י ד"ה שאין שוחטין דכמה דאפשר לאהדורי אחר טמא חבירו להמנותו עמו מהדרינן כגון לטמא אחד בשרץ. צריך ביאור דכי בשביל שהוא יוכל לעשות בשני נטמא אחד כבר בראשון, הרי לכאורה כבר ימצא בשני מי שהוא טמא כמותו, ולמה נטמא עוד אחד בשרץ מספק שמא לא ימצא, וצ"ע.

דף צה ע"ב

רל. **בגמ'** ורבי יהודה התורה חזרה עליו לעשותו בטמאה לא זכה יעשה בטומאה. צריך ביאור לר' יהודה דהא התורה אמרה ככל חוקת הפסח יעשו אותו, ואם בראשון אסרו לעשותו בטומאה כך יש לאסור עליו גם בשני. ואולי משום דכן שייך גם בראשון לעשותו בטומאה כשרוב ישראל טמאים, לכן בשני יכולים להתיר לו אפי' ביחיד כיון דהוא דבר שאינו לגמרי דלא כחוקת הפסח. וכן משמע מהא דת"ר לקמן דפסח ראשון דוחה את הטומאה פסח שני דוחה את הטומאה, שגם שם מוכרחים לפרש כן דבראשון רק לציבור הוא דוחה, אבל בשני גם ליחיד הוא דוחה את הטומאה.

רלא. **בגמ'** יכול יהו חייבין ת"ל כל טהור יאכל בשר וכו' בזמן שטמאי מתים משתלחים זבין ומצורעין משתלחים וכו'. צריך ביאור דאם יש לימוד שלא לחייבם בכרת למה לכתחילה כן אסרו עליהם לעשותם בטומאה, הרי אפשר לומר כנ"ל דבזמן

שאינ טמאי מתים משתלחים אין זבין ומצורעין משתלחים. ועיין ברש"י לעיל (סז: ד"ה אין זבין) דמפרש שם דהיות ויש מצד אחד לימוד לאסור עליהם בטומאה אפי' בציבור מהא דרך בטמא לנפש יש לדייק דאיש נדחה ואין ציבור נדחין, ומצד שני לימוד לפוטרים דאין משתלחים, לכן יש לאסור עליהם לכתחילה לעשותו בטומאה אבל בדיעבד פטורים מכרת.

דף צו ע"א

רלב. **בגמ'** א"ל אביי ומאן לימא לן דלא שויתקי עבוד. היינו דמי אמר דבאמת על גבי מזבח הקטירותו אפשר דבשיפודים צלי אותם לשם גבוה, והיינו דאביי אמר לר' זירא דמניין לך דדווקא על גבי מזבח מוכרחים להקריבו, וא"כ מה קשה כלל היכא אקטרינהו.

רלג. **בגמ'** אלא מעתה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ה"נ הזה דזה נאכל בלילה ואין אחר נאכל בלילה. צריך ביאור דלמה כלל יהא הו"א דהזה של בלילה

הזה בא למעט שאין אחר נאכל
בלילה, הרי הזה נאמר על שמה
שאכלו את הבשר דהוא נאכל
רק בלילה הזה ולא בלילה
שאחריו או לפניו, ולא בא למעט
דברים אחרים מהלילה הזה,
דהא הזה נאמר על מה שכן
אכלו, וצ"ע.

רלו. בתוד"ה קודם בסו"ד

ובתוספתא פליגי ר' יוסי ורבנן
איזה מהן יקריב לכתחילה.
היינו דמשמע מדבריהם
דלשניהם אפשר להקריב גם את
הראשון שאבד רק דנחלקו מה
עדיף. ונראה לומר דמ"מ הם
סוברים דזה שלא הקריבו אותו
לפסח גם לא יקרב שלמים, דהא
אין הכרח לומר דהם חולקים על
ר' יהושע דאמר כאן דלא יקרב
הוא עצמו שלמים.

רלו. בתוד"ה קמ"ל בא"ד ומתוך

פרש"י דפי' וכו'. היינו דמכך
דלרש"י הוא נדחית עכשיו
משמע דמתחילתה היא כן
ראויה לפסח, וא"כ הוא דלא
כר"י שביאר דמתחילתה שלמים
היא.

הזה בא למעט שאין אחר נאכל
בלילה, הרי הזה נאמר על שמה
שאכלו את הבשר דהוא נאכל
רק בלילה הזה ולא בלילה
שאחריו או לפניו, ולא בא למעט
דברים אחרים מהלילה הזה,
דהא הזה נאמר על מה שכן
אכלו, וצ"ע.

רלד. בתוד"ה אותו בחפזון, קשה

לריב"א אמאי לא פריך ואימא
אותו בחפזון ואין פסח שני
נאכל בחפזון וכו'. אולי אפשר
לתרץ דלכן מיעטו פסח דורות
ולא רק פסח שני, דסברא הוא
שרק בפסח מצרים שהיו טרודים
לצאת דלכך בעינן לאוכלו
בחפזון, אבל פסח דורות דאין
טרודים אין צורך לאוכלו
בחפזון, וממילא אחר שכבר
מיעטו פסח דורות נמעט גם
פסח שני בכ"ש מפסח דורות
דאין צריך לאוכלו בחפזון.

דף צו ע"ב

רלה. אלא ה"ק לילה אחד וה"ה לפסח
דורות וחימוצו כל היום וכו'.
היינו דהוא כמו חסורי מיחסרא